

Лук'яненко О.В. Проблема «культу особи» директора в житті Полтавського Педінституту на початку 1957 року / Олександр Вікторович Лук'яненко // Materiały V Międzynarodowej naukowo-pracowniczej konferencji “Kluczowe aspekty naukowej działalności -2009. Volume 4. Ekonomiczne nauki. Politologia. Historia: Państwowy zarząd.– Przemysł: Nauka i studia. – С.67-69.

Лук'яненко Олександр Вікторович,

Проблема «культу особи» директора в житті Полтавського педінституту на початку 1957 року

Новий 1957 рік для громадян СРСР починався під гаслами боротьби за чистоту партійних рядів, все менше гасел на сторінках газет закликали боротися з культом особи покійного вождя народів, все більше з'являлося заяв партійних діячів, в яких вони зізнавалися у своїй щирості стосовно великого Сталіна. Все це не могло однозначно впливати на розвиток суспільної відомості на Полтавщині в цілому на стінах Полтавського педагогічного інституту зокрема. Не могло безболісно пройти питання недовіри «недемократичному» директору інституту, ще більше проблем принесли безпідставні пошуки «ворогів народу», об'явлені ЦК партії.

Тому важливо з'ясувати, як спромоглася подолати наявну кризу колективу та якими шляхами продовжувалася задекларована демократизація управління навчальним закладом у руслі загальнодержавної політики десталінізації?

Проблема пошуку видимих і невидимих ворогів комуністичного ладу визрівала ще у сталінські часи і була легко реанімована Першим секретарем тоді, коли варто було переключити увагу населення з проблеми вождизму. Хибне тлумачення культу особи Сталіна негативно відзначилося на всіх рівнях: від державних низів до широкої міжнародної арени. Лунали відкриті звинувачення у «сталінщині» провідних партійних керівників, у яких складалося враження, що «противники комунізму навмисне вигадали слово «сталініст» і намагаються зробити його лайливим» [1]. Мабуть, саме поєднання протиріч, породжених гонитвою за винними всередині країни і падінням статусу СРСР з-поміж соціалістичних країн змусили М.Хрущова припинити нещадний наступ на покійного вождя народів. Тому після неоднозначної з

точки зору наукового атеїзму заяви «дай бог, щоб кожен комуніст умів так боротися, як боровся Сталін», у маси був кинутий клич, альтернативний боротьбі з пам'яттю колишнього правителя [1]. Віднині народний гнів мав спрямовуватись на «реакційні сили, і особливо агресивні сили імперіалізму», які «ніколи не припиняли своїх намагань зупинити ... рух уперед, перешкодити успіхам будівництва соціалізму в СРСР» [2].

Подібні коливання партійного курсу знайшли своє відображення на рівні діяльності первинної партійної організації Полтавського педагогічного інституту. Так, проаналізувавши виступи учасників зборів, можемо виділити основну тематичну спрямованість:

- 1) боротьба з активізацією «ворожих елементів» (10 виступів з 16);
- 2) вирішення питань, пов'язаних з культом особи М.В. Семиволоса (4 виступи);
- 3) підготовка до виборів народних депутатів (2 виступи).

Психологічний стан педагогічного колективу, розділеного грудневим «з'ясуванням стосунків» директора ПДПІ М.Семиволоса з викладачами інституту Г.Мандичем та Б.Лозовським, місцева партійна влада, яка інакше як «склочниками» останніх не вважала, спробувала привести до спокійного стану радикальними заходами [3]. В нагоді знову стало звичне для радянських часів, але демократизоване в умовах десталінізації кредо «...немає людини, немає проблеми». Порушників порядку просто «видалили» з конфліктного середовища, «запропонували» роботу в інших навчальних закладах Української РСР (зокрема, Б.Лозовського перевели до Педінституту у м.Сталіно) [4]. Звичайно, до уваги мало брались високі заклики «Зорі Полтавщини» дотримуватись Статуту КПРС, викривати недоліки в роботі і добиватись їх усунення. Директор інституту не відносив себе особисто до «затискувачів критики», людей, які нібито «не дозріли до того, щоб бути керівниками» [5]. Та й педагогічний колектив (принаймні, його представники на адміністративних посадах), позбувшись каталізаторів неспокою, встали на позиції підтримки Михайла Семиволоса. Категорія «незгодних», звичайно, не

зникла. Однак, зауважимо, що виступ представника «опозиціонерів» М.Я. Красюка не носив різкого викривального характеру. В атмосфері загального погодження він намагався пояснити опальність переведених викладачів та їм подібних: «Ворожі виступи бувають тому, що у нас є бюрократія» [6]. Як бачимо, у діяльності «незгодних» відбулася зміна тактики: від критики чітко означеного культу особи до критики бюрократизму як явища, від особистості директора ВНЗ до сукупності номенклатурних та управлінських працівників (до складу яких, звичайно, входив і керівник інституту).

Звичайно, подібна зміна орієнтирів була зрозуміла присутнім, а тому про-директорська група вдало використовувала і такий хід подій. Старший викладач кафедри історії С.Данішев вирішив боротися з колегами їхньою ж зброєю: «Деякі товариші під видом критики бюрократизму піддають критиці всю нашу систему, – казав він. – Ми повинні засуджувати таких людей!» [7]. Посеред подібної поляризації найбільш конструктивну позицію займали прибічники «золотої середини»: дотримуючись вказівок ЦК партії, вийти зі сфери міжособистісних конфліктів. До них належав тов. Андрейко, який на партзборах 11 січня зупинив дебати фразою в дусі передових «Правди» та «Зорі Полтавщини»: «Необхідно запобігати всіляким конфліктам. Критика повинна бути принциповою» [8]. Однак, щоб зберегти статус в очах вищих номенклатурних працівників, члени первинної партійної організації записали в ухвалі: «парторганізація Полтавського педагогічного інституту здорова, згуртована навколо ЦК КПРС і віддана справі комунізму. Парторганізація засудила наклепницькі і демагогічні виступи Мандича і Лозовського» [9].

Характеризуючи залишковий вплив бороти з культом особи в радянському суспільстві на мікроклімат ПДПІ, можемо виокремити такі основні характеристики процесу:

- 1) відкидання діалогу як засобу вирішення проблем міжособистісних стосунків керівництва ВНЗ та підлеглих;
- 2) застосування радикальних заходів подолання «кризи довіри» директору ПДПІ шляхом усунення джерел незгоди;

- 3) переорієнтація внутрішньовузівської опозиції від критики директора до критики бюрократизму;
- 4) збереження ролі «боротьби» з культами різного роду у спробах зведення рахунків винуватих та ображених.

Радянська дійсність вкотре проілюструвала, що навіть благими намірами «демократизації» життя може бути вислана дорога у пекло міжособистісних воїн. І постанова ЦК «Про подолання культу особи та його наслідків» від 3.07.1956 року була лише однією з багатьох, які виховане в душі «більшовицької пильності» покоління жваво використовувало не лише для звітності перед вищим партійними органами, а й для задоволення власних потреб.

Список посилань на джерела та літературу:

1. Промова товариша М.С Хрущова (вручення ордена Леніна Челябінській області) // Зоря Полтавщини. – 20 січня 1957. – №14. – С.2.
2. Промова товариша В.М. Молотова // Зоря Полтавщини. – 20 січня 1957. – №14. – С.1.
3. Державний архів Полтавської області (далі – ДАПО). – Ф. 19. – Опис 1. – Спр. 238. – арк. 13.
4. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4830. – арк. 7.
5. Чуйно прислухатися до критики знизу // Зоря Полтавщини. – 10 січня 1957. – №7. – С.1.
6. ДАПО. – Ф. 251. – Опис 1. – Спр. 4830. – арк.3.
7. Там само. – арк.2.
8. Там само. – арк.4.
9. Там само. – арк.5.